

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.4.5>

Volume 2/2 Fall

2018 p. 64-73

RUS EDEBİYATINDA BİR TOPOS OLARAK SİBİRYA SIBERIA AS A TOPOS IN RUSSIAN LITERATURE

Emine İnanır*

ÖZ

Sibirya, Rusya'nın uç noktasıdır. Bu bölgede yer alan, aşılması imkânsız olan bir tayga, sel gibi akan nehirler, yerel halklar. Şaşırtıcı bir biçimde bu coğrafya binlerce sürgünün ve mahkûmun kaderini, hayallerini içine sığdıran bir bölgedir. Rus edebiyatında da bu sert topraklar önemli bir rol oynamaktadır. XVIII. sonu ve özellikle XIX. yüzyıllarda Rusya'nın kuzeyine ve Sibirya'ya monarşi rejimine ters düşenler, isyancılar, ağır adli suçlar işleyenler, ticarete usulsüzlük yapanlar gönderilir. Bunların yanı sıra Sibirya, birçok Rus aydını ve yazarı için de sürgün yeri olur ve uzunca bir süre (XX. yüzyılın ortalarına kadar) belleklerde bu özelliğiyle yer edinir. Çalışmamızda bu doğa fenomeni, Sibirya topos'unun Rus edebiyatındaki yeri ve önemi irdelenecektir. Burası sadece bir sürgün yeri değil, bazı aydın ve yazarlar için hesaplaşma, bir ilham kaynağı ve bir referans yeri olduğu düşüncesi vurgulanacaktır.

Anahtar kelimeler: Sürgün, Rus Edebiyatı, Topos, Sibirya, A. Çehov

ABSTRACT

Siberia is located at the top of Russia. In this region, there is a formidable taiga, rivers that flow like flood and local people. Surprisingly, this region is a topos that contains the fate and dreams of thousands of exiles

---

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, E-mail: emineinanir@hotmail.com

and convicts. In Russian literature, these hard lands play an important role. In the late 18th and 19th centuries, people who were in contradiction to the regime of monarchy, insurgents, those who committed heavy criminal offenses and those who made irregularities in trade were sent to the north of Russia and to Siberia. In addition, Siberia was a place of exile for many Russian intellectuals and writers and was remembered in this way until the middle of the 20th century. In this study, this phenomenon of nature, and importance of Siberian topos the place in Russian literature will be examined. In this study, the place and importance of this phenomenon in Russian literature will be examined. This place is not only a place of exile, but some intellectuals and writers emphasize that it is a place of reckoning, a source of inspiration and a reference point.

Keywords: Exiles, Russian Literature, Topos, Siberia, A. Chekhov

Sibirya, birbiriyle iç içe olan iki anlam içerir: biri, topografya alanı, içerisinde derya gibi zenginlikler barındıran *bir coğrafya*, diğeri ise *siyasal, toplumsal, kültürel bir alan*, binlerce sürgünün ve hükümlünün kaderini, hayallerini içinde taşıyan, birçok yazarın eserlerinde yer verdiği "imajlar, motifler halinde" bir topos.

Rus edebiyatının erken dönem sözlü ve yazılı kaynaklarının büyük bir kısmı Sibirya'yla mutlaka bir ilinti kurmuştur. Örneğin, XII -XIII. yüzyıllara ait eski Novgorod yıllıklarında "Yugra" ya da "Ugra"(Ugor) topraklarından ve halklarından sıkça söz edilir. Rus knezlerinin adı geçen halktan vergi toplamak amacıyla kuzey-doğuya sık sık seferler düzenledikleri bilinmektedir.

"Sibirya" ya da Rusların değişiyile "Sibir" toponimi, Nogay-Sibir ortaklığında (Sibirya Tatarlarının ataları), İrtiş ve Tobol' nehirleri boyunca kurulan, oldukça geniş bir alana yayılan Sibir Hanlığı'nın başkentine verildiği adla (Sibir İsker/Kaşlık) ortaya çıkar (Golden, 2006: 390).

Erken Dönem Rus edebiyatı yazarlarından, keşiş Yepifaniy Premudri (XIV yy.sonu-XV yy. başı)² tarafından yazılan **Stefan Permski'nin Yaşam Öyküsü**'nde (**Slovo o jiti i učenii Stafana Permskogo**) Rusya'nın kuzeyinde ve doğusunda yaşayan halkları anlatılır. Aynı bilgilere XVI. yüzyılda yazılan **Nikonov Yıllığı**'nda (1396) yer alan **Papaz Stefan Permski**³ adlı yazıda rastlamak olasıdır. Yaklaşık olarak XV. yüzyılda yazılan **O çelovetsah neznaemiyh na vostoçnoy strane i o yazıtsah**

² Bkz. V.V.Kuskov ed. Literatura i kultura Drevney Rusi.Slovar-spravoçnik, M.Viaşaya şkola, 1994, s.37-38.

³ A.g.e., s.162.

rozniyh (Doğu'da Yaşayan Yabancılar ve Farklı Diller Üzerine) adlı efsanevi eserde de Rusya'nın doğu ve kuzeyinde yaşayan halklarla ilgili bilgiler, İ.İ. Prokofyev'e göre "olağanüstü masal" özelliklerini taşımaktadır. Sibirya ve Uzak Doğu'da yaşayan halklar hakkında ilk gerçek bilgiler XVI. yüzyılda, kâşiflerin bu bölgelere yaptığı keşif gezilerinden sonra ortaya çıktığı öne sürülmektedir (Prokofyev, 1988:7).

XVIII. yüzyılda uçsuz bucaksız topraklarıyla, doğal kaynaklarıyla Sibirya, Rus edebiyatında önemli bir motif, dahası sanatsal imge olarak yer edinmektedir. Aydınlanma Çağı düşünürlerin görüşlerini özümseyen dönemin Rus aydınları, I. Petro'nun Avrupalılaştırma reformları programında yer alan *empirizm/ampirism* (deneycilik) ilkelerini de edebiyata taşımaktadır. Böylece bilim adamı kişiliğiyle de tanınan şair M.V. Lomonosov (1711-1765) **Oda 1748 (1748 Yılı'nın Kasidesi)** adlı şiirinde içinde Sibirya'nın da yer aldığı Rusya'nın adeta şiirsel haritasını yaratır:

Benin hükmüm altındadır bu nehirler,

Bu ovalarda Lena, Ob, Enisey'in suları akar,

Bu topraklarda kalabalık halklar yaşar,

Değerli hediyeler için hayvanlar burada avlanır... (Lomonosov, 1959:22)⁴

XVIII. sonu ve özellikle XIX. yüzyıllarda Rusya'nın kuzeyine ve Sibirya'ya monarşi rejimine ters düşenler, isyancılar, ağır adli suç işleyenler, ticarete usulsüzlük yapanlar gönderilir. Bunların yanı sıra Sibirya, birçok Rus aydını ve yazarı için de sürgün yeri olur ve uzunca bir süre (XX. yüzyılın ortalarına kadar) belleklerde bu özelliğiyle yer edinir.

Sibirya'ya sürgüne ilk gönderilen aydınlardan birisi Rus edebiyatında devrimci geleneğini başlatan A. N. Padişçev'dir (1749-1802). Yazar **Peterburg'dan Moskova'ya Bir Gezi (Puteşestviye iz Peterburga v Moskvu)** adlı eseriyle hayali bir seyahat çerçevesinde toplumsal adaletsizliği, serfliği ve monarşi rejimin baskılarını kaleme alır. Bu eserini II. Katerina'yı aydınlatmak için yazmış olmasına karşın, yazar tutuklanır, eserleri

⁴ Bu dördlüğün çevirisi makale yazarına aittir.

toplattılır ve yakılır; kendisi ise ilk olarak ölüm cezasına çarptırılır. Daha sonra cezası Sibirya'da 10 yıl sürgüne dönüştürülür.

XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Rusya'da ilk silahlı ayaklanma olarak tarihe geçen Dekabristler (Aralıkçılar) Ayaklanması yine Sibirya'yla ilintilidir. Şair A.Ş. Puşkin'in (1799-1837) de desteklediği ve aralarında birçok subay arkadaşı olan Dekabristlerin 1825 Aralık ayında Peterburg Senato Meydanı'ndaki ayaklanması kanlı bir biçimde sonuçlanır. Bu olayın ardından, ayaklanmaya katılan subaylardan beşi idam edilir, yüz yirmiye yakın kişi ise Sibirya'ya sürgüne gönderilir. Böylece Sibirya ilk siyasal mahkumlarını kabul etmeye başlamıştır. Subayların yanı sıra, evlerinden, alışkanlıklarından vazgeçerek, çocuklarını ve ailelerini geride bırakarak, öldürücü soğuğa aldırmandan yaşamlarını tehlikeye atarak sürgündeki eşlerinin peşinden Sibirya'ya giden soylu kadınlardan Katerina Trubetskaya, Mariya Volkonskaya, Aleksandra Muravyeva, Polina Annenkova bunların sadece bir kısmıdır.

Şair A.S. Puşkin, Sibirya'ya arkadaşlarına göndermek üzere yazdığı şiirini eşinin yanına gitmek için yola çıkan ve uzaktan akrabası olan A.G. Muravyeva'ya verir. A. Behramoğlu'nun çevirisini yaptığı Puşkin'in **K Çadayevu (Çadayev'e İtafen)** şiiri Rus siyasi liriğinin en iyi örnekleri arasında yer almaktadır:

Sibirya madenlerinin derinliklerinde
Bekleyin, yitirmeden gururlu sabrınızı.
Boşa gitmeyecek acılı çabanız
Ve düşüncelerinizin yüce amacı (Behramoğlu, 2001:17).

Puşkin'in Sibirya'daki arkadaşlarına yazdığı göndermeye yanıt gecikmez. Aleksandr İ. Odoyevski ''*Kehanet dolu tellerin ateşli sesi [...]*'' sözleriyle başlayan dörtlüyle ''oradan'' seslenir. Hem şair, hem de yakın dostu Odoyevski, Dekabristlerin başlatmış oldukları mücadelenin yeni nesillerce devam edileceğine inanmaktadırlar.

Dekabristlerin ''oradan'' yazma geleneğinin F.M. Dostoyevski'yle (1821-1881) devam ettiğini görürüz. Peterburg'da Petraşevski ve çevresinin kurduğu derneğin başlıca amaçları Fransız ütopyacı Fourier'in ''doğa yasalarını savunuşu, insan tutkularının özgürce ve birbirleriyle uyum içinde ortaya konmalarından yana oluşu'' (Walicki, 1987: 141) üzerine kurulu toplumsal düzen görüşünü savunmaktadır. Dostoyevski de bu eğilime kapılarak kendisini devrimci Petraşevski'nin topluluğunda buluverir. Bu dernekte yer alan kişilerin esas amaçları, I. Nikola'nın düşünce ve özgür ifadeye yaptığı baskısından kaçıp kurtulmak, kendilerince ideal bir dünya bulmaktır. Garip politik oyunların sonucunda, bu gruptaki kişiler hükümete karşı suikast hazırlığıyla suçlanır. Bu derneğin içinde yer alan 28 yaşındaki F.M. Dostoyevski dokuz arkadaşı ile tutuklanır ve idam cezasına çarptırılır. Genç adama yöneltilen tek suçlama, Petraşevski derneğinin bir toplantısında yasaklanmış olan düşünür

ve eleştirilen V. Belinski'nin Rusya'da ses getiren bir mektubunu okumuş olmasıdır. Çar, bu gençlere onları derinden etkileyecek bir ders vermek istemektedir. I. Nikola'nın başlayacağı bu mahkûmlar idam yerine getirilir, ölüm kararı okunur, papaz günah çıkartmaya başlar, birkaç kişinin idam direklerine bağlandığı sırada çarın habercisi gelir ve en nihayetinde af yazısı okunur. Dostoyevski'nin idam cezası Sibirya'da maden ocaklarında sürgüne çevrilir. Yazar, başından geçen bu olayla ve aldığı cezayla adeta alay edercesine **Ölümler Evinden Anılar (Zapiski iz mertvogo doma)** adlı otobiyografik romanını kaleme alır.

Roman, kıskançlık sonucu karısını öldürdüğünden cezasını çekmek üzere Sibirya'ya gönderilen Aleksandır Petroviç Goryançikov'un notlarına dayanmaktadır. Burada anlatılan subay Akim Akimoviç, Dağıstanlı Ali ve kardeşleri, tanınmış Orlov kaçağı, Polonyalı devrimciler ve birçok daha tutuklunun suçu, kavgaları, çekişmeleri, korkuları; cezaevinde görevli gardiyanların, denetimcilerin ve memurların onlara karşı uyguladıkları fiziki işkence ve yeri gelince hoşgörü betimlemeleri, adeta içinden kurtulması zor olan bir dolambacı anımsatmaktadır. A.İ. Hertsen ve V. Şklovski, Dostoyevski'nin bu romanda anlattığı mahkûmların Sibirya'daki yaşamlarını ve dünyalarını Dante'nin **İlahi Komedyası**'na benzetirler.⁵

Rus tiyatro yazarı ve modern kısa öykü kurucularından A.P. Çehov (1860-1904) kendisinin özgün yaratıcılığını "kıskanan edebiyatçıların yapmacık davranışlarından" uzaklaşmaya ve içinde bulunduğu "sahte ışıkların dünyasıyla" 1889 yılında bağlarını koparmaya karar verir (Troyat, 1987:137). Dahası bütün bunları unutup sürgünde ve cezaevinde olan bitenin ıstırap ve acılarıyla yüzleşmek için Sibirya'ya ve Sibirya'nın en uç köşesi, Pasifikte yer alan Sahalin adasına gitmeye karar verir. Bu kaçış isteğinin temelinde ruhsal ve sanatsal bir düş kırıklığı yatmaktadır.⁶

Çehov'un Sibirya'da izleyeceği yol 10 bin verst civarındadır. Yazarın bu uzun yolculuk boyunca gözlemlediklerini paylaştığı mektup ve eserlerindeki izlenimler Sibirya konusunda oldukça geniş bilgi içermektedir.

Yolculuk vapur, köy arabası ve trenle yapılacaktır. Yol boyunca karşılaştığı manzara yazarda şu düşüncelere yol açar: "Ruhum bir çeşit jelatinle sarılmış sanki" (Troyat, 1987:13). Kardeşine yazdığı mektupta da hüzün, sıkıntı, acı ve umutsuzluk duyguları ile Sibirya madenlerini, hapisanelerini çağrıştıran betimlemelere yer verdiğini görürüz:

⁵ Bkz. E. İnandır "Dostoyevski'nin 'Ölümler Evinden Anılar' Romanında Otobiyografik Bellek Sorunsalı". NAVİSALVIA Sina Kabaagç'ı Anma Toplantısı 2009, Memoria, Arkeoloji ve Sanat yay., 2012, s.105-114.

⁶ A.P.Çehov'un eserleri ve Sibirya dönüşü yazdığı eserler konusunda bkz. Z. Zafer. Çehov'un Öykü Sanatı, Cem yayınevi, I. Basım, Mayıs. 2002.

Buz gibi rüzgar çıkıp da, nehrin taşması sonucu şimdi kahve bulaşığı rengini alan suların yüzünü kırıştırdığı zaman içime soğukla birlikte, can sıkıntısı ve yürek darlığı çöküyor. Kıyıda yükselen akordeon sesleri hüznün verici. Karşılaştığımız mavnalarda, yırtık pırtık abalar içinde kımiltısız insan silüetleri sonsuz bir acıda donmuş gibiler. Kama kıyılarındaki evler kül renginde. Sanki orada oturanlar, bulut, can sıkıntısı, ıslak kazık duvarları, sokaklarda çamur üretiyorlar ve sanki tek uğraşları bunlardır (Troyat, 1987:13).

Yazar trenin son istasyonu olan Tyumen'e varışından sonra Sibiryaya ovalarıyla tam anlamıyla burada karşılaşır. XIX. yüzyılın son yıllarında Trans Sibiryaya Demir Hattı henüz yapıldığından tren daha uzaklara gidemez. Bundan sonra Tomsk'a ulaşmak için yazar at arabasıyla yolculuk yapar. Bu yolculuktan izlenimlerini yine kız kardeşine yazdığı bir mektupta anlatır:

Araba yürüyor, Allahım, yürüyor işte. Verst taşları, küçük göller, küçük kaynağacı ormanları geçip gidiyoruz. Tencerelerini sırtlarına vurmuş serselilerle karşılaştık. Bu adamlar Sibiryaya'nın ana yolunda, hiç engele rastlamadan dolaşip duruyorlar. Kimi kez zavallı yaşlı bir kadını boğazlıyorlar, etekliğini çorap yapmak için alarak; kimi kez kullanmak için kilometre taşının demirini söküp alıyorlar; kimi kez yolda rastladıkları bir dilencinin kafasını parçalıyorlar (Troyat, 1987:141).

Çehov'un yolculuğu sırasında Sibiryaya'nın şiddetli yağmurları yağmaya başlar, yazar İrtiş Irmağı'nın taşmasına tanık olur, arabaları su ve çamurlar altında kalır. Bunların yanı sıra, yazar konakladığı yerlerde Sibiryaya'da yaşamakta olan halkını da yakından inceleme olanağını bulur. Bu topraklarda Rus göçmenleri, Ukraynalılar, Tatarlar, Polonyalılar, cezalarını çektikten sonra ise Yahudiler de yaşamaktadır; bu denli etnik çeşitlilik yazarı şaşkırtır açıkçası, ancak'' ırk farklarına karşın, hepsi de anlaşıla uzlaşıla ve güzelce yaşıyorlardı'' (Troyat, 1987:140), not eder yazar. Krasnoyarsk kentinden sonra tayga olarak adlandırılan, köknar, karaçam, kayın ağaçlarından oluşan Sibiryaya'nın sık ve uçsuz bucaksız ormanları başlar. Yakınlarına yazdığı bir mektupta Çehov uzun yolculuğu boyunca edindiği izlenimleri ve üzerindeki etkiyi şu sözlerle özetler:

Ormanlar, konak yerleri, arabacılar, yabancı doğa, av hayvanları, yoldaki berbat koşullarının verdiği acılar, dinlenmenin verdiği tat, bütün bunlar, bir arada öylesine hoş ki, anlatamam (Troyat, 1987:142).

Sibiryaya'nın en büyük kentlerinden biri olan İrkutsk'a gelen Çehov bundan sonraki yolculuğuna Baykal Gölü'nden vapurla devam eder. 86 verst genişliğinde ve bir iç deniz olan bu olağanüstü doğa harikası karşısında şaşkırtan yazar, ''Bir ayna... kıyıları yüksek, sarp,

kayalık, ormanlarla kaplı. Kafkasya'yı andırıyorlar... (Troyat, 1987:142)'' sözleriyle hayranlığını belirtir. Arkadaşı Pleşçeyev'e yazdığı mektubunda ise Sibirya'yı kendine özgü bir yorumla anlatır: '' Nefis bir memleket bu. Sibirya'nın şiiri Baykal'dan başlıyor denebilir. Baykal'a kadar ise hep nesir (Troyat, 1987:144).''

Çehov, Sahalin Adası'nın en büyük kenti ve cezaevlerinin merkezi sayılan Aleksandrovska'ya yine vapurla yolculuk yaparak ulaşır. Burada yaklaşık 3 ay kalır. Bölge valisinden sürgünlerin ve mahkûmların sayımını yapmak üzere cezaevlerinin merkez arşivlerine erişimi konusunda yardım ister. Adada alışılmadık dışında olan her şey yazarın dikkatini çeker; sokaklarda çalışmaya giden hükümlerin zincirlerinin sesleri, sürgün edilen kocalarıyla adaya yerleşen kadınlar. Sahalin'de beş mahkûm kolonisi vardır. Yazar sabah erken saate gece geç saatlere kadar bütün cezaevlerini, mahkûmların kaldığı barakaları, çalıştıkları maden ocakları gezer. Birçok kez bilekleri zincirli hükümlülerle acımasız katillerle, hırsız ve dolandırıcılarla yüz yüze gelip konuşmuşluğu olur. Mahkûmların ağır çalışma ve yaşam koşullarını o denli elverişsiz bulur ki, çoğunun artık ''insan olmanın onur duygusunu yitirdiklerini'' (Troyat, 1987:146) düşünmektedir. Bu nedenle birbirinin eşyalarını, parasını çalıyor, birbirine saldırıyor, kumar oynuyor ve sürekli votka içiyorlar. 1891-1893 yılları arasında kaleme aldığı ve **Sahalin Adası (Ostrov Sahalin)** adını verdiği eserde yazar adadaki durumu şu sözlerle anlatır: ''Cezaevleri büyük kumarhane olmuşlar, koloniler ve askeri birlikler de onların şubeleridir (Troyat, 1987:147).''

Ölümler Evinden Anılar adlı otobiyografik romanında Dostoyevski Sibirya'da mahkûmların yaşamını cehennem gibi sıcak ''hamam'' metaforunu kullanarak anlatır (Dante'de olduğu gibi, cehennem yolculuğu); Çehov ise **Sahalin Adası**'nda mahkûmların yaşamlarını betimlerken ''kumarhane'' metaforu kullanmayı yeğler. Bir hükümlünün işkence sehпасındaki kırbaçlama sahnesine de tanık olan Çehov, bu cehennem en doruğundaki acılarını de belleğine yerleştirir. Buralardan ayrılan yazar yakınlarına şunları anlatır: ''.... bir çeşit duyumsuzluk çöküyor içime. Yüzyıl sonra dönecekmişim gibi geliyor bana <...> İç karartıcı yaşam! (Troyat, 1987:144)''

Z. Zafer'in de belirttiği gibi A. Çehov'un sanatsal dünyasında yer alan değişiklik, çoğu zaman coğrafi bir nitelik taşımaz (Zafer, 2005:72-73). Çünkü ona göre ''orasi'' yoktur. Hayat, yaşadığımız an, olduğumuz yerde, değişiklik ise içimizdedir ve bütün acı gerçekleri insan kendisi değiştirebilmelidir.

A.İ. Soljenitsin'in 1962 yılında yayımlanan **İvan Denisoviç'in Bir Günü (Odin den İvana Denisoviça)** adlı romanında adeta Çehov'un yaklaşık 80 yıl önce gördüklerini; yine Sibirya'da toplama kamplarındaki acımasız yaşama ve çalışma koşulları karşısında onurunu ve haysiyetini korumaya çalışan insanları anlatır. Romanın kahramanı İvan Denisoviç, Stalin dönemine denk gelen İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların elinden kaçtıktan sonra, casus olma şüphesiyle Sovyet komiserleri tarafından gözaltına alınır ve

Sibirya’da bir kampa gönderilir (Soljenitsin, 2000:82). Dayanılması güç hava koşulları, açlık ve işkence altında on yıl geçirir. Sovyetler Birliği’nde büyük yankı uyandıran bu roman, kısa sürede toplatılır ve uzun bir süre yasaklanır.

’’Sibiryalı Çehov’’ olarak adlandırılan çağdaş Rus yazarlarından Valentin Rasputin, 1937’de Sibirya’da İrkutsk ilinde doğmuştur. **Yangın (Pojar) Yaşa ve Anımsa (Jivi i pomni), Göğün Kıyısındaki Ülke (Kray vozle samogo neba)** gibi öykü ve romanları olan Rasputin’in çoğunlukla Sibirya köylerinde uygarlıktan uzakta yaşayan sıradan insanları, onların yüzyıllardan beri süren geleneklerini, yaşam biçimlerini, yoksulluğa ve sert doğa koşullarına karşı verdikleri mücadeleleri, kendilerine özgü duyuş ve düşünüş biçimlerini yansıtarak anlatır. Rasputin’in yaşamı ve sanatı Sibirya ile bütünleşmiştir.

1970’lerde Sibirya büyük bir inşaat alanına dönüşür; demir yolları, termik ve nükleer santraller inşası. Rasputin eserlerinde bu güzel bölgenin ekolojik dengesinin bozulmasına neden olan doğanın bilinçsizce katledilişini irdeler. Çalışmalarında sıkça ’’insan doğanın çarı mı, yoksa onun bilinçsiz bir çocuğu mudur?’’(Pankeev, 1990:98) sorusuna yer verir. Yazar Sovyet döneminde yazdığı eserlerinde de, Perestoyka’dan sonra yazılan birçok uzun öyküsünde de Baykal Gölü’nün ve Sibirya doğasının koruyucusu olarak okurun karşısına çıkar. Bu konuda yaptığı çalışmalarını **Sibirya, Sibirya** başlığı altında toplayıp bir derlemede yayımlar. Adı geçen eser Sibirya’yı, tarihini ve etnografyasını, doğasını, burada yaşayan insanların yaşamlarını her yönüyle inceleyen ender eserlerden biridir. Sibirya’nın olağanüstü güzelliklere sahip olan doğasına hayran olan yazar, insanlara sunulan bu zenginliğin bilinçsizce ve acımasızca kullanılmasına üzüdür ve bu tutumu açıkça kınamaktadır.

V. Astafyev, V. Şukşin gibi XX. yüzyıl Sovyet edebiyatının önde gelen yazarları da eserlerinde Sibirya ve Uzak Doğu sorunlarını kaleme alırlar. 60-70 yıllarda V.M. Şukşin Sibirya bölgesinin olağanüstü güzelliklerini, bir o kadar zor yaşam koşullarını, onlara bağlı olan düzensiz yaşamı; alkolizmin bir çığ gibi büyümesi ve sonucunda bu bölgede suç oranının artması gibi konuları taşır eserlerine. **Köylüler (Selskiye jiteli), Orada Uzaklarda (Tam vdali) Kızıl Kartopu (Kalina Krasnaya)** ve birçok başka öyküsünde de yazar Sibirya’nın sade, temiz kalpli, geçim sıkıntısı yaşayan, parasız pulsuz, ama her şeye rağmen gönül cömertliğinden ödün vermeyen ’’küçük insanlarını’’ anlatır. Şukşin’e göre bir insana duyulan saygının nedeni sosyal konumu ya da serveti olmamalıdır; manevi değerler, doğaya yakınlık her şeyden önce gelmelidir. Yönetmen ve sinema oyuncusu olarak da unutulmaz karakterler yaratan yazar, adeta bir Sibirya aşığıdır. Öykülerinde olduğu gibi, sinemaya kazandırdığı kahramanları da Sibirya köy lehçesi ile konuşurlar. Bunun yanı sıra hapisane konuşma dilini ve argosunu da ustalıkla kullanan yazar, Egor Prudkin, Çudik, Paşka gibi ’’gönüllere şenlik katan’’ karakterleriyle renkli bir Sibirya dünyası betimlemektedir.

Yazar V. Astafyev de, Sibirya'yı sadece farklı bir coğrafya olarak görüp betimlemez, Şukşin ve Rasputin gibi o da bu topraklarda doğmuş ve yetişmiş, çocukluğu kuzeyin derin acı ve ıstıraplarıyla geçmiştir. Sert iklim, katı yaşam koşulları, geçmişten kalan kötü anılar, yazarı Sibirya'nın güzelliklerinden ve gerçeklerden alıkoyamaz. Astafyev **Çar-Balık (Tsar-riyba)**, **Akan Yıldız (Zvezdopad)**, **Son Saygı (Posledniy poklon)** adlı eserlerinde yer verdiği rengârenk sahneleriyle, dilin yalınlığıyla Sibirya doğasına duyduğu hayranlığını dile getirir. Yazar aynı zamanda teknolojideki gelişmelerin buradaki katı koşulları iyileştirmekle beraber doğaya zarar verebileceğini ve birçok acı ve üzüntüye neden olacağını da vurgular. Astafyev'in yarattığı karakterler o denli gerçekçi ki, bugün Baykal Gölü, Enisey Nehri'nin kıyıları Akimka, Kolya, Komandor olmadan özelliğini yitirmiş olurlar.

Yorumlayıcı anlambilimin çerçevesinde Sibirya topos'u Rus yazarlarının eserlerinde XV. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar, başta temalar ve motifler olmak üzere, anılarda, motiflerde ya da değişen zaman içerisinde koşulların gerektirdiği farklı bir biçim olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- BEHRAMOĞLU, A. (2001), Rus Edebiyatı Yazıları (XIX. ve XX. yüzyıllar), İ.Ü.Basım Evi, İstanbul.
- GOLDEN, P.B. (2006), Türk Halkları Tarihine Giriş, çev. Osman Karatay, KaraM, Çorum.
- İNANIR, E. (2012), *Dostoyevski'nin 'Ölümler Evinden Anılar' Romanında Otobiyografik Bellek Sorunsalı*. NAVİSALVIA Sina Kabağç'ı Anma Toplantısı 2009, Memoria, Arkeoloji ve Sanat yay., 2012, s.105-114.
- LOMONOSOV, M.V. (1959), Poeziya. Oratorskaya proza. Nadpisi. 1732-1764gg. İzd-vo Akademii nauk SSSR.
- PANKEEV, İ. (1990), Valentin Rasputin, Prosveşşeniye, Moskva.
- PROKOFYEV, İ.İ. (1988), Zapiski russkikh puteşestvennikov XVI-XVII vv., Moskva, Sov.Rossiya.
- SOLJENİTSİN, A. (2000), İvan Denisoviç'in Bir Günü, çev. M. Özgül, Cem Yayınevi, İstanbul.
- TROYAT, H. (1987), Çehov Yaşamı/Sanatı, çev. V. Günyol, Ada Yayınları.
- ZAFER, Z. (2002), Çehov'un Öykü Sanatı, Cem yayınevi, I. Basım , Mayıs.
- ZAFER, Z. (2004), *Anton Çehovun Eserlerinde Taşra Konusu*, Çehov'dan Sonraki Yüzyıl, İstanbul, 04-05.11.2004, İstanbul, ss.63-74.
- WALİCKİ, A. (1987), Rus Düşünce Tarihi 1760-1900. çev. A. Şenel, V.Yay., Ankara.